

С. О. Гапоненко,
ст. викладач,
Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СФЕРИ ПОСЛУГ ТА ЗВ'ЯЗКУ НА СВІТОВОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

В статті розглянуто основні механізми функціонування світового ринку послуг, проведено комплексний аналіз дослідження ринку в сфері послуг зв'язку та його вплив на розвиток даної галузі в Україні, визначено основні підходи для інноваційного розвитку послуг зв'язку.

The article discusses the basic mechanisms of the world market, a comprehensive analysis of market research in the field of telecommunications services and its impact on the development of this industry in Ukraine, the main approaches to the development of innovative communications services.

Ключові слова: Україна, інновації, світовий ринок послуг, інновації в сфері зв'язку.
Key words: Ukraine, innovation, global market services, innovations in the field of communication.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Якісний розвиток світової економіки може бути забезпечений тими країнами, які суттєво підсилюють свою роль у виробництві і використанні новітніх знань, що дозволить їм домінувати у світових процесах. Сфера послуг має певні особливості порівняно з матеріальною сферою. Ці особливості визначають і характер інновацій у даній галузі. Вчасність отримання інформації та її достовірність для багатьох компаній та індивідуальних інвесторів є першочерговим фактором процвітання та успішного розвитку. Саме тому в країнах з розвинутою економікою питанню впровадження інформаційних технологій приділяють значну увагу. Інформація та технології, а не природні ресурси, як раніше, є головною складовою процвітання розвинутої економіки. Інформацію зазвичай одержують через використання засобів зв'язку, а отже розвиток сфери засобів зв'язку є далеко не останнім завданням національної економіки країни. Якщо ж взяти до уваги тісний зв'язок галузі виробництва засобів зв'язку з іншими (наприклад галуззю телекомунікацій, інтернет-технологій), то стає очевидно першочергова необхідність її розвитку. Саме тому, визначення особливостей інноваційної діяльності у сфері послуг і зв'язку та методів її впровадження, а також аналіз основних проблем фінансування і можливих шляхів їх вирішення є актуальною проблемою.

ПОСТАНОВА ЗАДАЧІ

Дослідження стану світового ринку сфери послуг та зв'язку, а також особливості його розвитку в Україні; виявлення основних проблем розвитку та, як наслідок — ризиків, з якими стикається ця галузь, визначення шляхів їх подолання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕНЬ

На сьогодні сфера послуг потребує посилення взаємозв'язку зі стратегією розвитку національного господарського комплексу в цілому. Сфера послуг залежить не лише від споживчо-вартісних властивостей виробленого продукту, але й від таких соціальних показників, як рівень і якість життя, здоров'я й економічна активність населення, соціальна напруженість, розвиток соціальної сфери, фінансування цього сектору [3, с. 125].

Інноваційна діяльність у сфері послуг повинна не лише охоплювати сферу виробництва послуг і сферу їх споживання в цілому, але й відстежувати особливості конкретних споживачів, що, зрештою, зумовлює необхідність проектного підходу, який передбачає прогнозування, вибірковість, адресність, раціональність використання всіх типів ресурсів, врахування специфічних особливостей послуг:

— послуга часто складається з системи дрібніших послуг, причому покупець оцінює ці субпослуги;

— невідчутність послуги, полягає в складності для виробника послуги пояснити і специфікувати послугу, а також оцінити її з боку покупця;

— покупець часто безпосередньо бере участь у виробництві послуг [1, с. 322—331].

Україна майже втричі відстає від провідних європейських країн за розміром державної підтримки наукових досліджень та інноваційного розвитку. Це підтверджує сучасний розрив у науково-технологічній сфері, який все більше віддалятиме Україну в перспективі від розвинених країн світу.

Річне виробництво ВВП сягає в “центрах високих технологій” (розвинутих країнах) 25—36 тисяч доларів США на людину, а в “країнах, що розвиваються” воно не перевищує 500—2000 доларів США. Починаючи з 2000 року світове виробництво послуг та засобів зв'язку успішно розвивалось. Ця тенденція спостерігалась протягом 5—7 років, через високу інноваційну діяльність в галузі та впевненості інвесторів у її процвітанні, а отже і здійсненні значних інвестицій. Такі компанії як Nokia (8 місце), Sony (6), Lucent Technologies (12) увійшли до списку найбільш привабливих компаній у світі, показали стрімкі темпи зростання та отримували високі прибутки.

Однак, коли світова економіка, зокрема економіка США, почала сповільнювати темпи свого росту (2006—2008 рр.), компанії зустрілися з таким явищем як швидке скорочення замовлень. Падіння цін акцій та зростання боргу спричинили значні проблеми для невеликих компаній у отриманні грошей для розширення своєї діяльності.

Про різноманітність вітчизняного виробництва засобів зв'язку, а тим більше про конкурентноспроможність його продукції на світовому чи принаймні на внутрішньому споживчих ринках, поки що говорити важко. Виробництво послуг та засобів зв'язку є високотехнологічною та капіталомісткою галуззю з потенційно високими прибутками, а отже з високими ризиками. Першим джерелом ризику, насамперед для України, є низький рівень платоспроможного попиту. Наступний ризик походить від капіталомісткості та високотехнологічності галузі. Виробництво та надання послуг у сфері зв'язку пов'язано з необхідністю великих стартових інвестицій та подальших капітальних витрат з досить тривалим строком їх повернення. За сьогоденних умов величезним ризиком є нестабільна політична ситуація як у світі, так і в Україні. У світовій практиці останнім часом набув значення так званий “ризик шкідливості”. Хворі на рак мізків все частіше подають на компанії, що виробляють засоби зв'язку та операторів, у суд. Нещодавно пацієнт, хворий на рак мізків звинувачив 16 мобільних компаній (15 американських та 1 — Vodafone Group Plc- європейську) у тому, що компанії не перевіряють безпечність продукції перед продажем, і подав позов на \$1.5 млрд за завдану шкоду [5, с. 67—90].

Виходячи з аналізу поставлених проблем, можна

запропонувати декілька напрямків виходу з невигідної для вітчизняного виробника засобів зв'язку ситуації та підвищення конкурентноздатності його продукції:

1) створення сприятливого для розвитку вітчизняного виробництва правового поля, зокрема податкової політики;

2) надання на початковому етапі державної підтримки новоствореним підприємствам досліджуваної галузі;

3) фінансування та забезпечення пільговими кредитами на конкурсній основі підприємств, що приділяють значну увагу розробкам нових технологій;

4) створення більш ефективних технологій виробництва продукції;

5) створення Фонду розвитку галузі виробництва засобів зв'язку за рахунок митних відратувань з імпортованих товарів цієї галузі;

6) зниження ризиків за рахунок використання системи страхувань;

7) проведення конкурсів проектів наукових розробок та створення сприятливих умов для виробничої реалізації найкращого проекту;

8) проведення спеціалізованих виставок з метою ознайомлення потенційних споживачів із вітчизняними підприємствами галузі та їхньою продукцією;

9) заснування стипендії найкращого підприємства галузі для стимулювання інтересу у молоді до вітчизняного виробництва засобів зв'язку;

10) проведення досліджень з винайдення способу знизити небезпечність радіо- та мобільних телефонів;

11) розширення вже наявної частки експорту та поступовий вихід на нові світові ринки;

12) заохочення інвестиційної діяльності у галузі;

13) створення та контроль за виконанням програми розвитку галузі.

Для того, щоб досягти успіху в умовах ринкової економіки, продукція підприємства має бути конкурентноздатною. На жаль виробництво засобів зв'язку в Україні має недостатній рівень розвитку для того, щоб конкурувати з іноземними високорозвиненими компаніями. Цьому було багато причин, але зараз прийшов час обрати найоптимальніший за даних умов шлях виходу зі складної ситуації [2, с. 55—80].

Недосконала податкова система, часті зміни законів, несприятлива політична ситуація стримують розвиток будь-якого виробництва, а розвиток галузі високих технологій особливо, оскільки ця галузь, до якої належить виробництво засобів зв'язку, потребує великих капіталовкладень, а постійний “клімат невизначенності” не може заохочувати інвесторів. Тому перше, що необхідно зробити, це створити сприятливе правове поле.

Підприємства, які вже давно працюють в цій галузі, зазвичай мають немалий тягар боргів перед бюджетами і фондами всіх рівнів і нараховані на ці борги пені і штрафи. Отже, необхідно провести політику реструктуризації боргів.

Оскільки галузь є технологічно складною, капітало- та матеріаломісткою, необхідною є підтримка “молодих” підприємств з боку держави хоча б на

початковому етапі. Успішним прикладом цього є досвід світового лідера галузі — компанії Nokia [4, с. 100—134].

Варто зазначити, що “Концепцією розвитку зв’язку України до 2010 року” передбачалось, що “необхідний рівень розвитку систем, мереж і засобів зв’язку з надання нових послуг у нинішніх економічних умовах не може бути досягнутий тільки за рахунок власних фінансових ресурсів галузі. Для успішної реалізації положень Концепції необхідна державна підтримка” [6].

Серед завдань Концепції є визначення основ технічної політики удосконалення зв’язку і шляхів її реалізації; пріоритетних напрямів розроблення та виробництва вітчизняних засобів зв’язку; необхідних джерел реалізації Концепції.

Серед основних пріоритетів розвитку зв’язку загального користування — створення засобів зв’язку, які сприятимуть прискоренню розвитку та підвищенню ефективності мереж зв’язку; організація розроблення та виробництва в Україні основних видів технічних засобів зв’язку та необхідних компонентів на рівні європейських і світових стандартів якості.

Забезпечення зв’язку технічними засобами здійснюється згідно з Комплексною програмою створення Єдиної національної системи зв’язку України і Комплексною цільовою науково-технічною програмою “Розроблення та виробництво засобів зв’язку”. Остання передбачає виконання близько 600 найбільш актуальних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, орієнтована на створення і розвиток промисловості для вирішення таких основних завдань: налагодження виробництва засобів зв’язку для потреб усіх споживачів; створення виробництва засобів зв’язку, що замінюватимуть імпорт у необхідних для мереж загального користування і для відомчих мереж обсягах; розроблення та освоєння виробництва нових засобів зв’язку світового рівня, що стануть основою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та сприятимуть збільшенню обсягів експорту до країн СНД, а в майбутньому — і до інших зарубіжних країн.

З початку реалізації Програми виконано 85 науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, 44 з них впроваджено у виробництво за такими основними напрямками: первинна мережа; телефонний зв’язок; документальний зв’язок; системи телебачення і радіомовлення; наземна апаратура радіозв’язку і супутникового зв’язку. Мінпромполітики визначено перелік підприємств і науково-технічних установ, якими розроблено та впроваджується у серійне виробництво ряд засобів зв’язку. Вітчизняні підприємства можуть задовольнити потреби зв’язку України в окремих видах обладнання зв’язку, яке пройшло сертифікацію і за технічними параметрами не поступається зарубіжним аналогам, а за деякими навіть перевищує їх.

Для підприємств, які тільки розпочинають або відроджують інноваційну діяльність на ринку послуг, повинна бути впроваджена система специфічних заходів різнобічної підтримки і, насам-

перед, поліпшення фінансового забезпечення. Окрім таких загальновідомих методів, як встановлення податкових знижок, надання пільгових кредитів, використання прискорених методів амортизації обладнання тощо, доцільно впровадити систему державних гарантій і страхування інноваційної діяльності, грантів, розробити та задіяти механізми технічної підтримки і передачі у користування приватних підприємств державних технологій і ноу-хау (що призведе до зниження витрат). Особлива увага має бути приділена залученню коштів приватних інвесторів для фінансування інноваційної діяльності.

ВИСНОВКИ

Підтримка постійних підприємств-інноваторів, які надають послуги зв’язку, більш складна, тому що профіль їх виробництв та інноваційної діяльності визначається досягнутим успіхом і ринковими позиціями. З огляду на це, державна підтримка й організація фінансового забезпечення інноваційного процесу на таких підприємствах повинна бути специфічною та реалізовуватися через інститути інноваційної інфраструктури (технопарки, бізнес-інкубатори, інноваційні центри), з якими пов’язане чи може бути пов’язане підприємство.

Для збільшення обсягів фінансового забезпечення інноваційної діяльності на ринку послуг зв’язку необхідно вирішити цілу низку проблем становлення інноваційного сектора в Україні: комерціалізація інноваційної продукції (доведення інноваційних розробок до практичного використання потребує додаткових коштів на великий проміжок часу); надвисокі ризики інноваційної діяльності; нецільове та неефективне використання фінансових ресурсів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності (насамперед, державними установами); спекулятивне використання державних пільг (наприклад, венчурними структурами) тощо.

Література:

1. Апопій В.В., Олексин І.І., Шутовська Н.О., Футало Т.В. Організація і технологія надання послуг: Навч. посіб. / За ред. В.В. Апопія. — К.: ВЦ “Академія”, 2006. — 312 с.
2. Василенко В.О. Теорія та практика розробки управлінських рішень. Навчальний посібник — Київ: ЦУЛ, 2007. — 420 с.
3. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навчальний посібник. — Суми: ВТД “Університетська книга”, 2011. — С. 278.
4. Йохна М.А., Стадник В.В. Економіка й організація інноваційної діяльності: Навчальний посібник. — К.: Видавничий центр “Академія”, 2010. — 400 с.
5. Світовий ринок послуг: Підручник. 4-е вид. — К.: Знання України, 2005. — 280 с.
6. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2238-99-%D0%BF>
Стаття надійшла до редакції 12.09.2012 р.